ӨЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ХАЛЫҚ БИЛИМЛЕНДИРИЎ МИНИСТРЛИГИ

ӘЖИНИЯЗ АТЫНДАҒЫ
НӨКИС МӘМЛЕКЕТЛИК ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
ИНСТИТУТЫ

«Ҳәзирги заман педагогика ҳәм психология илиминиң әҳмийетли мәселелери» атамасындағы Республикалық илимий-теориялық конференция МАТЕРИАЛЛАРЫ

«Ҳозирги замон педагогика ва психология илмининг долзарб масалалари» мавзусидаги Республика илмий-назарий анжуман МАТЕРИАЛЛАРИ

НӨКИС-2017

2-СЕКЦИЯ
ТӘЛИМ-ТӘРБИЯ ПРОЦЕССИНДЕ МУЗЫКАЛЫҚ ТӘЛИМНИҢ ӨЗИНЕ ТӘН ӨЗГЕШЕЛИКЛЕРИ

С.М.Тажетдинова Баланың хәр тәреплеме раўажланыўында музыка тәлиминиң роли.. 192
С.Е.Романова Мусиқа маданияти ўқитувчиси меҳнати.. 193
Б. Қалменов Келиң дуўтар шертип үйренейик.. 194
С.Кенжебаева Жасларды миллий музыка дәстүрлеримиз арқалы мәнаўий руўхта тәрбиялаў зәрүрлиги.. 197
А.Надырова, Г.Базарбаева Вокальное воспитание детей.................................. 198
С.Кенжебаева, А.Базарова Музыка сабағында музыка оқытыўшысының оқытыў технологиялары.. 200
Г.Ахетова Музыка сабағында «сүўретлерди дурыс жайластыр» усылынан пайдаланыў.. 201
А.Омарова Музыка пәниниң интерактив методлар менен өтиў............................. 202
Ж.Шомуродов, С.Е.Романова Миллий қўшиқлар ёшларда маънавиятни кўрсатади.. 204
M. Matjanova, S. Kenjebaeva Bolalarni musiqa fani asosida tarbiyalash............ 205
Т.Болтабоев Ўқувчиларда маънавий тарбияни шакллантиришда мусиқа ва тасвирий санъат дарсларининг ўрни... 206

3-СЕКЦИЯ
ТӘЛИМ-ТӘРБИЯ ПРОЦЕССИНДЕ СҮЎРЕТЛЕЎ ӨНЕРИНИҢ РОЛИ

Ш.К.Муродов, П.А.Адилов, Н.Э.Ташимов Марказий ва параллел ёрдамчи проекциялар усуллари.. 208
A.N.Valiyev, X.S. Xamidov Proyeksiyalash usullarining qiyosiy tahlili talabalarni ilmiy fikrlashga yo'naltiruvchi omil sifatida... 210
M.Xalimov, B.Esbog'anova, N.Tashimov Chizmachilik fanini o'qitishda muammoli vaziyat yaratish orqali dars samaradorligini oshirish.......................... 211
Т.В.Уразимова, А.Алдабергенов Жаслардың эстетикалық дүньякарасларын раўажландырыў мәселелери... 213
Т.В. Уразимова, Г.Х. Жумашева Билимлендириўде инновациялық технологияларды ендириў мәселелери.. 214
Х.И.Аляминов Халқ амалий-безак санъати намуналари асосида ўқувчиларнинг тасвирий техника малакаларини шакллантириш........................... 216
З.Қ.Худайбергенова Мактабгача таълимда тасвирий фаолият машғулотларини ташкил этиш... 217
Б.Есбоғанова, М.Хамитов, А. Алеуатдинов AutoCAD дастурида ўлчам қўйиш қоидалари.. 218
Ш.Қаллықлышов, Б.Абдиниязов, Қәлем сүўрет техникасын өзлестириў..... 221
Г.Ю. Смайлова, Тасвирий санъатнинг тарбиявий аҳамияти.............................. 222
Д.Абдреймов, М.Сапаров, Натюрморт ислеўдиң гейпара өзгешеликлери..... 223
Д.Абдреймов Сүўретлеў өнери сабақларында оқыўшылардың дөретиўшилик қәбилетин раўажландырыў.. 225
Е.А.Ажимов Тасвирий санъат инсон қалбининг маънавий кўзгуси.................. 226
Г.А. Сержанова Сүўретлеў өнери сабақларында оқыўшыларды кәсипке бағдарлаўда эстетикалық тәрбия бериў... 227
А.Султанова Орта арнаўлы тәлим мектеплеринде сызыў пәниниң оқытылыўы.. 228
Б.Есбоғанова, Г.Мамбеткадыров, А.Султанова, Интерактив методлардың «сызба геометрия хәм инженерлик графикасын» нәтийжели оқытыўдағы әхмийети.. 229

БАЛАНЫҢ ХӘР ТӘРЕПЛЕМЕ РАЎАЖЛАНЫЎЫНДА МУЗЫКА ТӘЛИМИНИҢ РОЛИ

С.М.Тажетдинова, НМПИ «Музыкалық тәлим» кафедрасы доценти

Гәрессиз мәмлекетимизде жас әўладтың билим алыўы ушын тәлим – тәрбия орайлары болған мектепке шекемги тәрбия мекемелери тәрбияланыўшылары, улыўма билим беретуғын мектеп, музыка мектеплери, улыўма орта арнаўлы билим беретуғын оқыў орынлары болған мәдениат хәм көркем өнер колледжи оқыўшылары, жоқары оқыў орынларындағы музыка тәлими бакалавр бағдарында билим алыўшы талабалар хәм соның менен бирге хәр қыйлы атамадағы шөлкемлестирилген музыка дөгереклеринде музыка тәлими – тәрбиясы бериледи. Олардың барлығының баслы мақсети келешек әўладды хәр тәреплеме кәмил инсан етип тәрбиялаўдан ибарат болып есапланады. Сонлықтан да балалардың кишкене дәўиринен баслап олардың талантын, уқыбын анықлаўда хәм оны раўажландырыўда музыка тәлими өзиниң өзгеше сыйқырлы унамлы тәсирин тийгизеди. Хәр бир инсан балалық дәўиринен баслап хәр дайым анаға, ата – анаға, кемпир апаға, атаға, туўған туўысқанларға, туўылған жери болған ана Ўатанына болған муҳаббат туйғысы менен жасайды. Хәр тәреплеме билимли болған жас әўлад мәмлекеттиң келешеги болып есапланып, олардан үлкен табыслы үмитлер күтиледи. Мине усы үлкен жетискенликлер хәр бир жас әўладдың сыпатлы тәлим – тәрбия хәм терең билим алыўының нәтийжесинде болады.

Музыка тәлиминиң баланың хәр тәреплеме улыўмалық раўажланыўына үлкен тәсир көрсететуғынын турмыстың өзи дәлиллеп көрсетиў менен бирге алымларымыз тәрепинен де изертленип келинген. Мысал келтирип айтатуғын болсақ музыка тәлими хәр бир баланың ишки сезимлерине оның руўхыятына тәсир етиў менен бирге оның интеллектуал раўажланыўы ушын ең қолай есапланған музыкалық формалары (қосық, музыка менен ойын хәрекетлери) менен ислеў үлкен пайда береди. Себеби музыка саўаты балаларда еслеп қалыў қәбилетин раўажландырады, шынықтырады, өз ара сәўбетлесиў, еркин сөйлеў, биргеликте ислесиў, дослық түсиниклерин пайда етеди, пикирлесиў бир – биреўди тыңлап билиў мәдениятын қәлиплестиреди, устазына өз пикирин айта алыўды үйренеди, қуўаныў хәм шадланыў сезимлерин пайда етеди хәм соның менен бирге өзин - өзи тәрбиялаўға, жәмийетте өз орнын табыўға талпындырады. Әлбетте ол келешекте қайсы кәсиптиң ийеси болмасын балалықта музыкадан алған билими оның пүткил өмириниң хызмети даўамында күшли тәрбиялық қурал сыпатында тәсир көрсетеди. Бул оның балалық дәўириндеги музыка тәлиминиң қаншелли әхмийетли екенлигинен дәрек береди. Музыка тәлими арқалы тәрбиялық жумысларды шөлкемлестириўде көбинесе балаларды улыўмалық туйғылар бийлеп алатуғыны белгили. Бундай сезимлер көпшилик болып қосықты атқарыўда, музыкаға қосылып аяқ ойын ойнаў арқалы қәлиплеседи. Көпшилик болып қосық атқарыўда даўыслардың бирлесиўи талап етиледи. Бунда балалардың биргеликтеги искерлиги олардың жеке раўажланыўында өзиниң унамлы тәсирин тийгизеди. Қосықты атқарыўға тартыншақ болған балаларда белсендилик хәрекети пайда етеди, яки болмаса тәртипсиз дыққатын бир жерге жәмлей алмайтуғын балалар өзи менен теңлес жастағы басқа балалардың сулыў болып таза кийинип шығып қосықты жағымлы етип атқарыўлары, музыкаға қосылып ойын ойнаўлары, оларды өзине тартады, бунын нәтийжесинде олар билимли балаларға еликлесиўге хәрекет етеди, олардан өрнек

алады. Демек, эстелик пенен бала өзин өзи тәрбиялай баслайды. Бунда орталық баланы музыка тәлими арқалы ҳәр тәрепleme тәрбиялаў процессине өтеди.

Жуўмақлап айтқанда, тәлим – тәрбия процессинде музыка тәлиминиң өзине тән өзгешеликлери сонда баланы ана қарнынан баслап тәрбиялаў мүмкиншилигине ийе болып, оған руўхый азық бере алады ҳәм келешекте мәмлекеттиң раўажланыўында аянбай мийнет ететуғын белгили бир кәсип ийеси болып, үлкен үлес қосатуғын инсан болып жетилисиўинде орны гиреўли болып табылады. Сол себепли балаларда жас ўақытларынан баслап ақ кәсипке болған дәстлепки көnликпелер қәлиплесе баслайды.

МУСИҚА МАДАНИЯТИ ЎҚИТУВЧИСИ МЕҲНАТИ

С.Е.Романова, п.и.к., НМПИ Мусиқий таълим кафедраси ўкитувчиси

Давлатимиз ривожланишида таълим соҳасида ривожланиш боскичи давлат сиёсатининг марказида турган ёшларни дунё давлатлари билан рақобатлашадиган замонга хос ривожланган давлат фуқоролари сифатида ўз ўрнига эга давлатимизни юқорилар чўққиларга олиб чиқа оладиган ҳар бир фуқарони тарбияси аҳамиятли ўринда туради. Ёшлар тарбиясида педагогларнинг бу сиёсат асосида масъулияти жуда мураккаб жараён ҳисобланиб инсон келажаги олдида хар тарафлама шакллантириш масаласи бугунги куннинг энг асосий мақсадидир.

Ҳар бир педагог ўз фанини ёшларга ўргатиш билан бир қаторда уларни маънавий дунёсини бойитиш мақсадида ўз фаолиятини давом эттирмокдалар. Шу жумладан мусиқа маданияти ўқитувчиси ўқитувчисининг масъулияти ҳам кўп қиррали мураккаб вазифа.

Ўқувчиларнинг билим билан бирга маънавий дунёсига тез ва терангрок таъсир этувчи ижодий фан сифатида қаралади. Мусиқа дарсини тарбиявий мақсад билан яхши самарали олиб борилиши, таълим –тарбияга астойдил ёндашиши таълим сифатини яхшилайди ва ўкувчилар бундан тез ва тўғри тарбия оладилар. Дарс сифатини яхши олиб бориш ўқитувчилар билим, маҳорат, тажриба ва ижодкорликни талаб этади. Ҳар бир дарсда янги ахборот бериш, фойдаланувчи дарс учун керак бўлган далил ва тушунтирувчи исботларни ўкувчиларга таниш ва аниклик киритилиб янги билим ўргатиш, янги мавзуни тўғри қабул қилишига ёрдам беради.

Ўқувчилар бу дарс жараёнини ўзлари ижодкор сифатида биргаликда ўзларига хос ва мос усулда танлашлари, ўқитувчи бошчилигида дарс жараёнини олиб бориш ва энг кераги дарсни самарали натижага эришишини таъминлаш керак бўлади. Мусиқа ўқитувчи бунинг учун кўп изланиши ҳар тарафлама билимга эга бўлиши, ўқувчининг қалбидан жой олиши, ижодкорлик қобилиятларига эга бўлишлари, ўқувчиларни мустақил изланиши учун шароит яратиб бериши ва кўмак бериши педагогнинг ўзига хос тамойиллари, хусусиятлари ва масъулияти исобланади.

Уларни масъулиятли бўлишларини таъминлаш ҳам педагогларнинг маҳоратига боғлиқ бўлиб мусиқа дарси ўқитувчиларининг педагогик маҳорати, билим ва тажриба тўплашининг кулоч ёйишида юкори ўкув юртлари профессор ўқитувчиларнинг, кафедранинг тўғри дарс жараёнини ташкиллаштиришлари асосий ўринни эгаллайди.

Мусиқа таълими кафедралари билан ҳамкорликда илмий-амалий ишлар олиб борилиши, “Маҳорат мактаби”, “Тажриба синов” семинарлар ташкиллаштириш ва бу семинар, маҳорат мактбларини астойдил олиб борилиши ва бу тадбирларга барча ўқитувчиларни қатнашишларини таъминлаш керак. Нафақат дарсларда балки синфдан ташқари мусиқа тўгарак ишларини ҳам натижасини республикада намойиш этиш ишлари назорат қилинса мактабда ва ёшлар тарбияси ривожланишида илгарилаш фаолияти амалга ошади.